

TROSTRUKA OBLJETNICA DR. JOSIPA POLJAKA: 1882.-1912.-1962.

DR. JOSIP POLJAK,

(ORAHOVICA, 15. STUDENOG 1882. – ZAGREB, 20. KOLOVOZA 1962.)

Rijedak je slučaj da se u jednoj godini može obilježiti više bitnih obljetnica vezanih uz jednu osobu kao što se to desilo u slučaju dr. Josipa Poljaka. Naime, 2022. godine obilježene su tri obljetnice vezane uz njegov život i rad: 140. obljetnica rođenja (15. studenog 1882., Orahovica), 60. obljetnica smrti (20. kolovoza 1962., Zagreb), te 100. obljetnica obrane njegove disertacije. Ona je značajna zato jer se radi o prvoj disertaciji s područja speleologije u Hrvatskoj. Iako se u literaturi isključivo navodi da je bio geolog i speleolog, s obzirom na Poljakovo obrazovanje, na njegovu profesionalnu karijeru te činjenicu da je disertaciju obranio na Geografskom zavodu, ta je obljetnica bitna i za geografiju, a ne samo za geologiju.

Dr. Josip Poljak je pučku školu pohađao u Orahovici i Sisku, a gimnaziju u Zagrebu, gdje je završio i Filozofski fakultet (tada Mudroslovni fakultet). Još je kao student, 1909. godine, počeo raditi u Geološko-paleontološkom muzeju (danas Hrvatski prirodoslovni muzej) u kojem je radio do umirovljenja 1959. godine. Iako je radio na raznim poslovima iz područja primijenjene geologije (Božić 2003, Sakač 1984), najčešće se bavio geologijom i geomorfologijom krša te speleologijom.

Godinu dana nakon što je 1909. godine, na inicijativu Dragutina Gorjanovića-Krambergera osnovano *Geologijsko povjerenstvo za Kraljevine Hrvatsku i Slavoniju*, objavljena je *Uredba o ustrojstvu geografske sekcije i odbora za istraživanje špilja*. Poljak se uključuje u rad Odbora od prvog dana i započinje s prvim sistematskim znanstvenim istraživanjima našeg krškog podzemlja. Godine 1912. objavljuje svoj prvi rad speleološke tematike – o novootkrivenoj spilji Lipi kod Lokava, danas poznatoj kao Lokvarka (Poljak, 1912). U članku je objavio "shematički profil" opremljen poput današnjih nacrti – s tlocrtom, profilom, oznakom sjevera, mjerilom i dimenzijama (širinama i visinama kanala i dvorana) te fotografiju dijela kanala sa sigama koju smatramo najstarijom speleološkom fotografijom u Hrvatskoj. U nizu istraživanja koja su uslijedila speleološki, geološki i geomorfološki je najviše obradio područja Gorskog kotara, Korduna, Plitvičkih jezera, Like, Samoborskog gorja, Hrvatskog primorja, Velike Paklenice i Medvednice.

Najznačajnije radove, iz kojih je kasnije iznjedrio svoju disertaciju, objavio je pod naslovima *Pećine hrvatskog krša, I dio, Pećine okoliša lokvarskog i karlovačkog* 1913. godine te *Pećine hrvatskog krša, II dio, Pećine okoliša Plitvičkih jezera, Drežnika i Rakovice* 1914. godine (Poljak, 1913, 1914). Rad *Pećine hrvatskog krša, III, Pećine Hrvatskog Primorja od Rijeke do Senja* izlazi nešto kasnije - 1924. godine (Poljak, 1924). Osim toga, napisao je niz drugih članaka geomorfološke i speleološke tematike. Puno vrijednih podataka objavio je u nizu elaborata izrađenih tijekom geoloških i hidrogeoloških istraživanja za energetske i gospodarske svrhe.

U svojim je radovima detaljno opisao istražene speleološke objekte - geološke, geomorfološke i hidrološke uvjete u kojima su nastali, morfologiju i morfometriju, te njihove sedimente. Za neke je zabilježio paleontološke i arheološke nalaze te mikroklimatske podatke. Obavezan prilog radovima su speleološki nacrti koje je sam izrađivao te njegove fotografije.

Dr. Poljak je bio vrhunski fotograf. Snimio je brojne negative, dijapozitive i staklene ploče (Japundžić, 2022), kako mirnodopske, tako i tijekom Prvog svjetskog rata u kojem je proveo četiri godine (Japundžić, 2018). Brojni crno-bijeli snimci iz njegove fotografske ostavštine odnose se na speleologiju, geologiju i geomorfologiju, no snimao je i ljude na koje je nailazio na svojim putovanjima i njihov način života pa se radi i o vrijednom kulturno-povijesnom materijalu. Njegova zbirka fotografija, negativa i dijapozitiva danas se čuva u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju. U Muzeju se čuvaju i Poljakovi terenski dnevnički s bilješkama, opisima te nacrtima speleoloških objekata koje je objavljivao u svojim radovima.

Svoj speleološki znanstveni rad Josip Poljak je okrunio disertacijom "Pećine hrvatskog krša". Obranio ju je 1. travnja 1922. godine na ondašnjem Geografskom zavodu Mudroslovnog fakulteta kod poznatog geografa, prof. Milana Šenoë, sina književnika Augusta Šenoë. Rad je ocijenjen ocjenom "odličan". Rukopis disertacije nažalost nije sačuvan.

Osim zbog vrijednih znanstvenih spoznaja iz područja speleologije i geomorfologije krša, značaj njegovih djela je i u činjenici da se radi o prvim regionalnim speleološkim istraživanjima na tlu Hrvatske. Vrijedno je napomenuti da je u okviru svojih aktivnosti na području zaštite prirode, dio rada posvetio zaštiti speleoloških objekata i onoga što danas nazivamo georaznolikošću. Veliku pažnju posvećivao je radu u strukovnim udrugama pa je bio član Geografskog društva Hrvatske, Hrvatskog prirodoslovnog društva i Hrvatskog geološkog društva. Duboki trag ostavio je i u planinarskoj organizaciji gdje je bio dugogodišnji dopredsjednik Hrvatskog planinarskog društva i urednik časopisa "Hrvatski planinar". Njegove zasluge u speleološkim istraživanjima Hrvatske prepoznate su kao izniman doprinos speleologiji pa ga je tada osnovano Speleološko društvo Hrvatske (SDH) 1954. godine izabralo za svog prvog predsjednika. Zbog obaveza u Muzeju i poodmaklih godina, Poljak tu dužnost nije mogao obavljati pa je izabran za doživotnog počasnog predsjednika. U njegovu čast i spomen, SDH 1984. godine ustanovljuje diplomu i plaketu "Dr. Josip Poljak" kao najveće speleološko priznanje koje se, nažalost, više ne dodjeljuje.

Poljak je bio plodan autor. Napisao je gotovo 200 znanstvenih i popularnih članaka. Jedno od poznatijih djela mu je "Planinarski vodič po Velebitu" (1929.), prvi planinarski vodič u Hrvatskoj koji danas predstavlja vrlo vrijedan dokument o našoj najpoznatijoj planini. Radovi su mu lako čitljivi i jasni, a predstavljaju spoj strasti prema istraživanju, velikog geološkog i geografskog znanja i širine te speleološkog iskustva.

Kako bi se znanstvena i zainteresirana javnost upoznala s njegovim radom, koji je još uvijek izvor vrijednih informacija i nadahnuća za istraživače, u sklopu Međunarodnog simpozija "Georaznolikost i geobaština – stanje i perspektive" u organizaciji Geografskog odsjeka PMF-a i JU Pećinski park Grabovača (Perušić, 7. – 9. 10. 2022.), priređena je izložba Poljakovih speleoloških fotografija. Autori izložbe bili su S. Japundžić i N. Buzjak.

NENAD BUZJAK, SANJA JAPUNĐIĆ (HRVATSKI PRIRODOSLOVNI MUZEJ, DEMETROVA 1, ZAGREB)

Literatura

Božić, V. 2003: O speleologu Josipu Poljaku povodom 120 godina rođenja (1882.-2002.), *Speleo'zin*, 16, 57-62.

Japundžić, S. 2018: "Ratne slike" Josipa Poljaka, *Informatica museologica*, No. 49, 184-186.

Japundžić, S. 2022: Dr. Josip Poljak Three Anniversaries: 1882-1922-1962, *Natura Croatica*, Vol. 31., No. 2, 419-439

Poljak, J. 1912: Nova špilja u Gorskom kotaru, *Vienac*, 3/6, 189-190.

Poljak, J. 1913: Pećine hrvatskog krša, I dio, Pećine okoliša lokvarskog i karlovačkog, *Prirodoslovna istraživanja Hrvatske i Slavonije*, JAZU, Svezak 1, 29-48 + Table I-IX.

Poljak, J. 1914: Pećine hrvatskog krša, II dio, Pećine okoliša Plitvičkih jezera, Drežnika i Rakovice, *Prirodoslovna istraživanja Hrvatske i Slavonije*, JAZU, Svezak 3, 1-25 + Table I-XIII.

Poljak, J. 1924: Pećine hrvatskog krša, III, Pećine Hrvatskog Primorja od Rijeke do Senja. *Prirodoslovna istraživanja*, JAZU, 15, 219-266 + Table I-VII.

Sakač, K. 1984: Dr. Josip Poljak, prvi hrvatski speleolog, u: *Deveti jug. Speleološki kongres, Zbornik predavanja*, 817-825.